

Az egyenlőségre vonatkozó uniós jogi keretrendszer

„A nemek közötti egyenlőségre vonatkozó uniós jog – szeminárium a bírói kar tagjai számára”

2022. szeptember 8.

Ioanna Dervisopoulos

Bíró, Darmstadti Közigazgatási Bíróság

Finanszírozva az Európai Bizottság 2014–2020-as időszakra vonatkozó „Jogok, egyenlőség és polgárság programjának” keretében

1

1

Áttekintés

- **Egyenlőség az uniós jogban**
 - Elsődleges jog
 - Másodlagos jog
 - Az Európai Unió Alapjogi Chartája
 - Megjegyzés: A nemzeti és az uniós jog közötti kapcsolat

- **Nemzetközi eszközök**

2

2

- Az uniós jog forrásai
 - Elsődleges jog
 - Másodlagos jog
- Az EU mint a nemzetközi jog új jogrendje/ sui generis (önálló/egyedi) jogrend

3

3

Történelmi fejlődés

- Az egyenlő díjazás mint az egységes piacot biztosító elem (a termelési költségek harmonizációja)
- A Római Szerződés 119. cikke (EK 141. cikk, jelenleg: az EUMSZ 157. cikke) „egyenlő vagy egyenlő értékű munkáért egyenlő díjazás” (a Római Szerződés óta)
 - Az Európai Unió Bíróságának a Defrenne-ügyben hozott határozatai: 1976. április 8-i Defrenne-II. ítélet (43/75. számú ügy): A Bíróság elismerte a férfiak és nők egyenlő díjazási elvének közvetlen hatályát, és kimondta, hogy ez az elv nemcsak a hatóságok tevékenységére vonatkozik, hanem a fizetett munka szabályozására irányuló kollektív szerződésekre is.
- Az egyenlőség megvalósítását célzó első irányelvek:
 - 75/117/EGK (a férfiak és nők egyenlő díjazása)
 - 76/207/EGK (egyenlő bánásmód a munkavállalás és a munkafeltételek terén)
 - [- 86/378/EGK (egyenlő bánásmód a foglalkoztatási társadalombiztosítás területén)
 - 97/80/EK (a nemi alapon történő hátrányos megkülönböztetés esetén a bizonyítási teherrel)]
 - Mind a négy irányelvet a 2006/54 irányelvben gyűjtötték össze és dolgozták át

4

4

Történelmi fejlődés

Amszterdami Szerződés, 1999: Az EK-Szerződés 13. cikke (jelenleg az EUMSZ 19. cikke):

A megfelelő intézkedések bevezetése a nem, faji vagy etnikai származáson, valláson vagy meggyőződésen, fogyatékoságon, koron vagy szexuális irányultságon alapuló hátrányos megkülönböztetés leküzdésére.

Ezzel együtt a jogszabályok kiterjesztése az egyenlő bánásmód területére

5

5

Az elsődleges jog napjainkban

- Az Európai Unióról szóló szerződés (EUSZ): 2. cikk (az Unió értékei) és 3 III. cikk (a célja a nők és férfiak közötti egyenlőség előmozdítása)
- Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ): 8. cikk (cél), 10., 19., és 153. cikk (jogalkotási hatáskör), 157. cikk (egyenlő díjazás és jogalkotási hatáskör).

6

6

Másodlagos jog

A férfiak és nők közötti esélyegyenlőség és az egyenlő bánásmód elvének a foglalkoztatás és munkavégzés területén történő megvalósításáról szóló, 2006. július 5-i 2006/54/EK irányelv (átdolgozás)

Ez az irányelv jogilag meghatározza a közvetlen és a közvetett hátrányos megkülönböztetés, a zaklatás és a szexuális zaklatás fogalmát. A munkáltatók kötelesek megelőző intézkedéseket tenni a szexuális zaklatás ellen. Megerősíti a hátrányos megkülönböztetés elleni szankciókat, és rendelkezik a tagállamokban a nők és férfiak közötti egyenlőség előmozdítását célzó állami szervek létrehozásáról.

C-167/12. sz. ítélet, CD (felperes) (Szülési szabadság a béranyák számára)

Hátrányos megkülönböztetési szempontok: nem

Személyi hatály: Minden természetes és jogi személy az EU-ban, munkáltatók és önálló vállalkozók, köz- és magánszférabeli munkáltatók, köztisztviselők

Anyagi hatály: Foglalkoztatás és foglalkozás

7

7

Másodlagos jog

Az 1992. október 19-i 92/85/EGK irányelv a várandós, a gyermekágyas vagy szoptató munkavállalók munkahelyi biztonságának és egészségvédelmének javítását ösztönző intézkedések bevezetéséről

A 2019. június 20-i 2019/1158/EU irányelv a szülők és a gondozók vonatkozásában a munka és a magánélet közötti egyensúlyról és a 2010/18/EU tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről

8

8

Másodlagos jog

A 2004. december 13-i 2004/113/EK irányelv a nők és férfiak közötti egyenlő bánásmód elvének az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés, valamint azok értékesítése, illetve nyújtása tekintetében történő végrehajtásáról;

C-236/09 sz. ítélet, Test Achats

A 2010. július 7-i 2010/41/EU irányelv az önálló vállalkozói tevékenységet folytató férfiak és nők közötti egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról, beleértve a mezőgazdasági tevékenységet is folytató férfiak és nők közötti egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról, valamint az önálló vállalkozást folytató várandós nők és anyák védelméről szóló 86/613/EGK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről

1

9

Másodlagos jog

A 2000. június 29-i 2000/43/EK irányelv a személyek közötti, faji vagy etnikai származásra való tekintet nélküli egyenlő bánásmód elvének alkalmazásáról

Hátrányos megkülönböztetési szempontok: faji vagy etnikai származás

Személyi hatály: személyek, mind a köz-, mind a magánszektor tekintetében, beleértve a közjogi szerveket is

Anyagi hatály: nagyon széleskörű, többek között foglalkoztatás, önfoglalkoztatás, szociális védelem, oktatás, az árukhoz és szolgáltatásokhoz való hozzáférés

A 2000. november 27-i 2000/78/EK irányelv a foglalkoztatás és a munkavégzés során alkalmazott egyenlő bánásmód általános kereteinek létrehozásáról

Hátrányos megkülönböztetési szempontok: Vallás vagy meggyőződés, életkor, fogyatékoság, szexuális irányultság

Személyi hatály: minden személy, mind a köz-, mind a magánszektor tekintetében, beleértve a közjogi szerveket is
Anyagi hatály: Foglalkoztatás és foglalkozás

10

10

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

- A. Az EU Chartája és annak jogi értéke

- B. A nemzeti jogrendekben való alkalmazási és értelmezési köre

- C. A Charta 21. cikke horizontális közvetlen hatályának a kérdése és az EUB ítélkezési gyakorlatának kialakulása

12

11

Áttekintés

- A. Az EU Chartája és jogi értéke
 - Történelmi fejlődés: Az uniós jog általános elvei
 - Az Európai Unió Alapjogi Chartája
 - A Charta jogi értéke

13

12

Történelmi fejlődés

Az alapvető jogok történeti fejlődése az uniós jogban

Az alapvető jogok mint az uniós jog alapelvei

- A tagállamok közös alkotmányos hagyományai
- Az emberi jogok európai egyezménye

Nold, 4/73. sz. ügy, Stauder, 29/69. sz. ügy,
Internationale Handelsgesellschaft, 11/70. sz. ügy

14

13

Történelmi fejlődés

- Az Európai Unió Alapjogi Chartáját az Európai Konvent dolgozta ki

- A Parlament, a Tanács és a Bizottság által
2000-ben Nizzában ünnepélyesen került
kihirdetésre

15

14

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

- A Lisszaboni Szerződéssel (2009) a Charta kötelező erejű uniós elsődleges jogszabállyá vált, és a Szerződésekkel azonos jogi értékkel bír (Az Európai Unióról szóló szerződés 6. cikkének (1) bekezdése).

16

15

Az alapvető jogok jelenlegi védelme

1. Az EUSZ 6. cikkének (1) bekezdése: Az Európai Unió Alapjogi Chartája
2. Az EUSZ 6. cikkének (2) bekezdése: Az emberi jogok európai egyezményéhez való csatlakozás
3. Az EUSZ 6. cikkének (3) bekezdése: Az uniós jog alapelvei
„Az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény által garantált és a tagállamok közös alkotmányos hagyományából eredő alapvető jogok az uniós jog általános elveit képezik.”

17

16

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

- PREAMBULUM
- MÉLTÓSÁG
- SZABADSÁGOK
- EGYENLŐSÉG
- SZOLIDARITÁS
- A POLGÁROK JOGAI
- IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS
- A CHARTA ÉRTELMEZÉSÉRE ÉS ALKALMAZÁSÁRA VONATKOZÓ ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

18

17

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

- A Charta jogokat és elveket tartalmaz
- 52. cikk (5) bekezdés:
 - „A jelen Chartában foglalt, alapelveket megállapító rendelkezések a saját hatásköreik gyakorlása során az Unió intézményei, szervei és hivatalai által elfogadott jogalkotási és végrehajtási aktusok, illetve a tagállamok által elfogadott, az uniós jog végrehajtására irányuló jogi aktusok útján hajthatók végre. E rendelkezésekre bíróság előtt kizárólag az ilyen jogi aktusok értelmezése, illetve jogszerűségének megítélése tekintetében lehet hivatkozni.”
- Az Európai Unió Bírósága, Dominguez, C-282/10; Glatzel; C-356/12

19

18

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

- A hátrányos megkülönböztetés tilalma a Chartában: III. fejezet, Egyenlőséggel kapcsolatos rendelkezések, 21. cikk (1) bekezdés: a hátrányos megkülönböztetés tilalma

„Tilos mindennemű hátrányos megkülönböztetés, így különösen a nem, faj, szín, etnikai vagy társadalmi származás, genetikai tulajdonság, nyelv, vallás vagy meggyőződés, politikai vagy más vélemény, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés, fogyatékoság, kor vagy szexuális irányultság alapján történő hátrányos megkülönböztetés.”

20

19

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

B. A nemzeti jogrendekben való alkalmazási és értelmezési köre

22

20

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

- Alkalmazási kör: 51. cikk (1) bekezdés

„E Charta rendelkezéseinek címzettjei – a szubszidiaritás elvének megfelelő figyelembe vétele mellett – az Unió intézményei, szervei és hivatalai, **valamint a tagállamok annyiban, amennyiben az Unió jogát hajtják végre.**

Ennek megfelelően saját hatáskörükben tiszteletben tartják a jelen Chartában foglalt jogokat és betartják az abban foglalt elveket, valamint előmozdítják azok alkalmazását.”

23

21

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

- 6. cikk (1) bekezdés Az Európai Unióról szóló szerződés 1. és a Charta 51. cikkének (2) bekezdése:

A Charta nem terjeszti ki az EU szerződésekben meghatározott hatásköreit vagy az uniós jog alkalmazási területét az Unió hatáskörén túlra, és nem hoz létre új hatáskört vagy feladatot az Unió számára.

24

22

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

- Alkalmazási kör: 51. cikk (1) bekezdés
 - Az Unió intézményei és szervei Az
 - Európai Unió Bírósága, Ledra Advertising, C-8/15 P számú ügy és Test-Achats, C-236/09 számú ügy
 - Az Európai Unió Bírósága, Digital Rights Ireland, C-293/12 számú ügy
 - Tagállamok?

25

23

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

- Alkalmazása a tagállamokra?
- 51. cikk (1) bekezdés: „megvalósítás”
- Különböző nyelvi változatok:
 - Angolul: „implementing”
 - Franciául: „mise en oeuvre”
 - Németül: „Durchführung” (végrehajtás)
 - Olaszul: „nell'attuazione”
 - Spanyolul: „cuando apliquen”

26

24

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

- Az 51. Cikk (1) bekezdésének jelentése ?
- Magyarázatok az Alapjogi Chartához (HL C 303., 2007.12.14., 17-35. o.)
- Az Európai Unió Bíróságának ítélkezési gyakorlata a Charta előtt

27

25

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

Az Európai Unió Bíróságának első határozata a Charta hatálybalépése után (2013.02.26., Åkerberg Fransson, C-617/10 számú ügy):

- Az 51. cikk (1) bekezdése megerősíti a Bíróság ítélkezési gyakorlatát
- Az Európai Unió jogrendjében garantált alapvető jogok az uniós jog által szabályozott valamennyi helyzetben alkalmazandók, de azokon kívül nem
- ha a nemzeti jogszabály az uniós jog hatálya alá tartozik, a Charta alkalmazandó, és a Bíróságnak egy előzetes döntéshozatal iránti kérelem esetén a szükséges értelmezéssel kapcsolatban minden iránymutatást meg kell adnia
- Az európai uniós jog alkalmazhatósága a Charta által garantált alapvető jogok alkalmazhatóságát vonja maga után

28

26

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

■ Az „uniós jogot végrehajtó” nemzeti intézkedés meglétét bizonyító tényezők

- Az uniós jog egy vagy több konkrét kötelezettséget ró a tagállamra, vagy az uniós jog valamely konkrét szabálya vonatkozik a nemzeti helyzetre
- Valamely uniós jog akadályozása vagy korlátozása, illetve tényleges gyakorlásának megtagadása, pl. valamely alapvető szabadság korlátozása (pl. az áruk szabad mozgása)

29

27

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

■ Az uniós jog egy vagy több konkrét kötelezettséget ró a tagállamokra, vagy a nemzeti helyzetre az uniós jog valamely konkrét szabálya vonatkozik

- Az Európai Unió Bírósága, 2011.12.21., N.S., C-411/10 számú ügy
- Az Európai Unió Bírósága, 2014.07.10., Julian Hernandés a.o., C- 198/13 számú ügy
- Az Európai Unió Bírósága, 2014.03.06., Siragusa, C-206/13 számú ügy
- Az Európai Unió Bírósága, 2016.12.01., Daoudi, C-395/15 számú ügy
- Az Európai Unió Bírósága, 2017.05.16., Berlioz Investment Fund, C-682/15 számú ügy

30

28

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

- Az Európai Unió Bírósága, Siragusa, C-206/13 számú ügy
 - Célja a nemzeti jogszabálynak az uniós jog valamely rendelkezésének végrehajtása?
 - Milyen a jogszabály jellege?
 - Követ-e a jogszabály az uniós jog által lefedett céloktól eltérő célokat, még akkor is, ha közvetve érintheti az uniós jogot?
 - Vannak-e az uniós jognak a kérdésre vonatkozó vagy azt befolyásolni képes konkrét szabályai?

31

29

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

- Uniós jog akadályozása, korlátozása vagy tényleges gyakorlásának megtagadása
 - Az Európai Unió Bírósága, 2014.04.30., Pfleger, C- 390/12 számú ügy
 - Az Európai Unió Bírósága, 2016.09.13., Rendón Marín, C-165/14 számú ügy
 - Az Európai Unió Bírósága, 2016.12.21., AGET Iraklis, C-201/15 számú ügy

32

30

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

C. A Charta 21. cikke horizontális közvetlen hatályának a kérdése és az EUB ítélkezési gyakorlatának kialakulása

33

31

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

- A hátrányos megkülönböztetés tilalma a Chartában: III. fejezet, Egyenlőséggel kapcsolatos rendelkezések, 21. cikk (1) bekezdés: a hátrányos megkülönböztetés tilalma

„Tilos mindennemű hátrányos megkülönböztetés, így különösen a nem, faj, szín, etnikai vagy társadalmi származás, genetikai tulajdonság, nyelv, vallás vagy meggyőződés, politikai vagy más vélemény, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés, fogyatékoság, kor vagy szexuális irányultság alapján történő hátrányos megkülönböztetés.”

34

32

I. Közvetlen hatály

- A *Gend en Loos* ügyben hozott ítélet (26/62. sz. ügy, 1963)

Az uniós jog lehetővé teheti az egyének számára, hogy közvetlenül hivatkozzanak valamely európai jogi rendelkezésre a nemzeti bíróság előtt

- Általános feltétel: a rendelkezésnek közvetlenül alkalmazhatónak kell lennie

36

33

II. Közvetlen hatály

Az elsődleges jog közvetlen hatálya

Alapvető szabadságok

„Egyenlő munkáért egyenlő díjazás” (Az Európai Unió működéséről szóló szerződés 157. cikke)

A másodlagos jog közvetlen hatálya

Rendeletek

Irányelvek: csak kivételes esetekben rendelkeznek közvetlen hatállyal

38

34

III. Közvetlen hatály

▪ Az irányelvek közvetlen hatálya

Feltételek:

- Az átültetési határidő lejárta
- Feltétel nélküli és kellően pontos
- Egyének számára nincsenek kötelezettségek

39

35

IV. Közvetlen hatály

▪ A főszabály szerint csak vertikális közvetlen hatály (állam-polgár)

▪ Kivétel: horizontális közvetlen hatály (egyének között)

- Elsődleges jog

- Az EUMSZ 157. cikke („egyenlő munkáért egyenlő díjazás”)
- Az EUMSZ 101. cikke (kartellek tilalma)
- Alapvető szabadságjogok? Részben: szakszervezetek, sportszövetségek

40

36

V. Közvetlen hatály

- Az irányelvek/alapjogok horizontális közvetlen hatálya?

Mangold (C-144/04)

Kücükdeveci (C-555/07)

Dominguez (C-282/10) AMS (C-176/12)

IR (C-68/17)

Egenberger (C-414/16)

Max-Planck-Gesellschaft (C-684/16)

42

37

Horizontális közvetlen hatály

- Kücükdeveci (C-555/07), 43. bekezdése:

„...az európai uniós jog, különösen az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalmának elve, ahogyan azt a 2000/78 irányelv kifejezi...”

43

38

Horizontális közvetlen hatály

▪ Egenberger (C-414/16)

A Charta 21. cikkének (1) bekezdésében foglalt mindenfajta hátrányos megkülönböztetés tilalma önmagában elegendő [és nem kell uniós vagy nemzeti jogi rendelkezésekkel pontosítani] ahhoz, hogy az egyéneknek olyan jogot biztosítson, amely remint ilyenre hivatkozhatnak a közöttük az uniós jog hatálya alá tartozó jogvitákban

Következmény: a nemzeti jog bármely ellentétes rendelkezésének hatályon kívül helyezésével garantálja e cikke teljes hatályát

39

39

Horizontális közvetlen hatály

▪ ASM (C-176/12)

A Charta 27. cikke („A munkavállalók joga a vállalkozásnál a tájékoztatáshoz és konzultációhoz”)

A 27. cikk megfogalmazása: ahhoz, hogy teljes mértékben hatékony legyen, az európai uniós vagy nemzeti jogban konkrétabb megfogalmazást kell kapnia.

Különbség a Küçükdeveci ügghöz képest, hogy „az életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetés tilalmának elve önmagában elegendő ahhoz, hogy az egyéneknek egyéni jogot biztosítson, amelyre hivatkozhatnak”

41

40

Közvetett hatály

- Ez a következőt jelenti:
 - A nemzeti jog uniós joggal összhangban történő értelmezésének kötelezettsége
 - „Ez a kötelezettség lehetővé teszi a nemzeti bíróságok számára, hogy biztosítsák az uniós jog teljes körű érvényesülését a folyamatban lévő jogviták eldöntésekor.” (Dominguez, C-282/10, 24. bek.)
 - Tartalmazza a kialakult ítélkezési gyakorlat megváltoztatásának kötelezettségét (DI, C-441/14 számú ügy, 34. bekezdés)
 - Nincs *contra legem* (a törvénnyel szembeni) értelmezés
 - Állami felelősség

42

41

Állami felelősség

- Feltételek
 - Az uniós jogszabályok célja jogok biztosítása az egyének számára
 - Kellően súlyos jogsértés
 - Közvetlen okozati összefüggés a jogsértés és az elszenvedett kár között
 - ítéletek *Frankovich u. Bonifaci* (Rs. C-6/90 és C-9/90 egyesített ügyek); és az állam felelőssége azért, mert nem terjesztett elő előzetes döntéshozatal iránti kérelmet az Európai Unió Bírósága felé *Köbler* (Rs. 224/01).

43

42

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

- 52. cikk (3) bekezdés Charta – Homogenitási záradék

A Chartában szereplő alapvető jogoknak ugyanazzal a jelentéssel és alkalmazási körrel kell rendelkezniük, mint az EJEE által garantált jogoknak.

43

43

Az Európai Unió Alapjogi Chartája

- A Charta 53. cikke – A védelem szintje

„E Charta egyetlen rendelkezését sem lehet úgy értelmezni, mint amely szűkíti vagy hátrányosan érinti azokat az emberi jogokat és alapvető szabadságokat, amelyeket – saját alkalmazási területükön – az Unió joga, a nemzetközi jog, a tagállamok alkotmányai, illetve az Unió vagy a tagállamok mindegyikének részességével kötött nemzetközi megállapodások, így különösen az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény elismernek.”

13

44

Nemzetközi eszközök

- Európa Tanács:
 - EJE (14. cikk és 12. jegyzőkönyv) és az Európai Szociális Charta; az Isztambuli Egyezmény (az Európa Tanács egyezménye a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak megelőzéséről és felszámolásáról)
- Egyesült Nemzetek Szervezete:
 - Egyezmény a nőkkel szemben alkalmazott hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről (CEDAW)
 - Egyezmény a hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről (CERD)
 - Egyezmény a fogyatékossgal élő személyek jogairól (CPWD)
- Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO):
 - pl. a 100. számú (egyenlő díjazás) és a 111. számú (egyenlő bánásmód a foglalkoztatásban) egyezmény

45

A nemzetközi jog és az uniós jog közötti kapcsolat

- Az EU által ratifikált nemzetközi egyezmények az uniós jog „szerves részét” képezik, ha az egyezmény tárgya az EU hatáskörébe tartozik. (Air Transport Association of America, C- 366/10)
- Például: A fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló ENSZ-egyezmény, amelyet az EU ratifikált, ezért a 2000/78 irányelvet „a lehető legnagyobb mértékben az egyezménynek megfelelően kell értelmezni”, vö. Ring, 2013. április 11., C-335/11. sz. ítélet
- Lásd még Wahl AG Wahl, Mascellani (C-221/13) véleményét az ILO-egyezményről

46

Köszönöm szépen a figyelmet!